

Chapter: 1 to 10

विभाग १ - गदय

कृती.1 अ) उता-याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(8)

राधिका या केरळच्या कोटुनगलर भागात लहानाच्या मोठ्या झाल्या. धाडस आणि काहीतरी करून दाखवण्याची हिंमत हे त्यांचे गुणविशेष होत. मोकळ्या वेळेत त्यांचं नेहमी सागरकिनारी भटकणं, फिरणं व्हायचं. त्यामुळे उसळणाऱ्या नखरेल लाटांना पाहून त्यांच्या सोबतीनं अनंत अशा सागर सफरीला जावं, असं त्यांच्या मनाला वाटायचं. या लाटांना पाहूनच त्यांनी नौसेनेत जायचं निश्चित केलं. सुरुवातीला त्यांच्या आई-वडिलांनी, त्यांच्या या निर्धाराला विरोध केला. त्यांना वाटलं होतं, की ही जोखमीची नोकरी आहे. आपली नाजूक मुलगी समुद्रातल्या धोक्यांचा सामना कसा करेल? पण उत्तुंग इच्छाशक्ती असलेल्या राधिकाने त्यांना यासाठी राजी केलं.

पदवी मिळवल्यानंतर त्यांनी 'ऑल इंडिया मरीन कॉलेज'मध्ये रेडिओ कोर्ससाठी प्रवेश घेतला. त्यांच्या घरापासून तीस किलोमीटर अंतरावर असलेल्या कोचीमध्ये कॉलेज होतं. प्रशिक्षणादरम्यान राधिका यांना समुद्री जहाजातल्या संवादप्रणालीची माहिती झाली. जहाजात काम करायला त्या फारच उत्सुक होत्या. प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यावर, 'शिपिंग कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया'मध्ये प्रशिक्षक रेडिओ ऑफिसरची नोकरी मिळाली आणि त्यांचे समुद्री जहाजात काम करण्याचे स्वप्न पूर्ण झाले. नियमानुसार समुद्री क्षेत्रात निर्धारित वेळेत काम केल्यानंतर २०१० साली त्यांनी मास्टर सर्टिफिकेटसाठी अर्ज केला. या दरम्यान त्यांना बराच काळ घरापासून लांब रहावं लागलं; पण रोमांचकारी प्रवासामुळं त्या खूश होत्या. शेवटी त्यांचं हे आवडीचं काम होतं ना! आता त्यांचं लक्ष्य होतं, समुद्र जहाजाची कमान सांभाळायची. त्यांचे हे स्वप्न २०१२ साली पूर्ण झालं. राधिका देशातल्या पहिल्या महिला मर्चंट नेव्ही कॅप्टन बनल्या. त्यांना मर्चंट नेव्हीच्या 'संपूर्ण स्वराज्य' या जहाजाची कमान सांभाळायला दिली गेली.

1 A1) विधाने पूर्ण करा.

2

1) प्रशिक्षणादरम्यान राधिका यांना समुद्री जहाजातल्या

2) आपली नाजूक मुलगी समुद्रातल्या

A2) चौकटी पूर्ण करा.

2

1) राधिकांना मिळालेले नोकरीचे पद -

2) समुद्री जहाजातील माहिती -

A3) वाकप्रचार व त्यांचे अर्थ जोडया लावा.

2

'अ' गट	'ब' गट
i) ' '	अ) प्रश्नचिन्ह
ii) !	ब) संयोगचिन्ह
iii) –	क) एकेरी अवतरणचिन्ह
iv) ?	ड) उद्गारचिन्ह

A4) स्वमत

2

धाडस आणि हिंमत असली, की कुठलेही स्वप्न पूर्ण होऊ शकतो हे पाठाच्या आधारे स्पष्ट करा.

कृती.1 ब) उता-याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(7)

प्रेम कधीही निष्क्रिय राहू शकत नाही. प्रेमात अपार अशी संवर्धक शक्ती असते. ती ओळखूनच 'खरा धर्म' या कवितेत साने गुरुजी म्हणतात, 'खरा तो एकची धर्म, जगाला प्रेम अर्पवि.' अशा खऱ्या धर्माच्या उपासकालाच खऱ्या अर्थाने असे म्हणता येईल, की 'माझ्या देशावर माझे प्रेम आहे.'

खरोखरच आपल्या देशावर आपले प्रेम असते तर आपली गावे अशी मलमूत्राने वेढलेली दिसली असती का? आपले डोंगर उघडेबोडके दिसले असते का? 'सस्यश्यामला माता' असे काय फक्त राष्ट्रगीतातच घोषवायचे, की ती भूमी सस्यश्यामल व्हावी म्हणून आपला घाम गाळायची तयारी ठेवायची? देशावर प्रेम करायचे, तर देशाचे आजचे चित्र बदलण्यासाठी कंबर कसायला हवी. माझ्या देशावर माझे खरेखुरे प्रेम असेल, तर तो प्रदूषणाच्या कचाट्यात गवसू नये यासाठी मी खटपट करायला नको? इथली हवा, पाणी, निसर्गबिघडवून टाकल्यामुळे आपल्या देशावरील आपले प्रेम सिद्ध होईल काय?

ही भूमी सुजलाम सुफलाम आहे असे म्हणत असतानाच तिची सुफलता आपल्या कर्तृत्वावर अवलंबून राहणार आहे हे कसे विसरता येईल? कष्ट करणाऱ्याला फळ मिळत नसेल आणि फळाची इच्छा धरणाऱ्याला कष्ट करावे लागणार नसतील, तर त्या भूमीला सुफला म्हणता येईल का?

माझ्या देशावर माझे खरेखुरे प्रेम असेल तर 'वंदे मातरम्' गीतात जो आदर्श सांगितला आहे तो वास्तवात यावा, यासाठी धडपडण्याची प्रेरणा आपल्याला मिळाली पाहिजे. आपण जात, धर्म, वंश, भाषा यांना निमित्त करून आपसात भांडत राहिलो, तर ते भारतमातेला रुचेल काय? देशावर आपले प्रेम असेल, तर सर्व समाजघटकांना न्याय, स्वातंत्र्य, समता आणि आपलेपणाची हमी आपल्याला देता आली पाहिजे. शेवटी देशावर प्रेम म्हणजे भूमीवर प्रेम आणि भूमिपुत्रांवरही प्रेम. भूमिपुत्रांवर ज्यांना प्रेम करता येत नाही त्यांचे भूमीवर प्रेम करणे, हे एक प्रकारचे ढोंगच होईल!

'वंदे मातरम्' गीतात जे चित्र शब्दांकित झाले आहे ते वास्तवात यावे, म्हणून धडपड करत राहणे आणि सर्व भूमिपुत्रांना न्याय, स्वातंत्र्य, समता आणि आपलेपणा यांचे आश्वासन देणे, म्हणजेच देशावर प्रेम करणे.

1 A1) i) चौकटी पूर्ण करा.

1

1) सस्यश्यामला माता -

2) जगाला प्रेम अर्पवि सांगणारे -

ii) पुढील शब्दांचा अर्थ स्पष्ट करा.

0.5

सस्यश्यामला माता

iii) अचूक शब्द ओळखा.

0.5

अ. कर्तृत्व ब. कर्तृत्व क. करतूत्व ड. कर्तृत्व

A2) i) योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा.

1

1) गीतात जे चित्र शब्दांकित झाले आहे ते वास्तवात यावे.

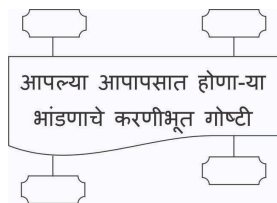
अ. राष्ट्रगीत ब. समूहगीत क. वंदे मातरम् ड. देशभक्तीपर

2) 'खरा धर्म' या कवितेचे कवी आहेत.

अ. साने गुरुजी ब. स्वातंत्र्यवीर सावरकर क. बाबू गेनू ड. महात्मा गांधी

ii) आकृतिबंध पूर्ण करा.

1

A3) i) शब्दांचे सामान्यरूप लिहा.

1

1) प्रेमात -

2) समाजघटकांना -

ii) खालील शब्दसमूहांचा तुम्हांला समजलेला अर्थ लिहा.

1

कचाट्यात सापडणे.

A4) स्वमत

2

प्रतिज्ञेतील एखाद्या शब्दाचा अर्थ जाणून घेताना व कृतीत आणतानाचा तुमचा अनुभव लिहा.

विभाग २ - पदय

कृती.2 अ) कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(7)

असा रंगारी श्रावण रंग उधळीत येतो सृष्टीचा गा चित्रकार हिर्वा देखावा रेखितो	पोरांमध्ये खेळायला होतो श्रावण खेळगा दहीहंडीच्या संगती चिंब गोपाळ अवघा
कलावंत हा साजिरा काय त्याची कलागत जागोजागी चित्रांचीच त्यानं मांडली पंगत	पावसाचं घर कसं लख्ख उन्हात बांधतो खोडी काढून खट्याळ झाडाआड तो लपतो
नाचे दरी डोंगरात झिम्मा खेळतो नदीशी रिमझिम पहाळीचं गाणं बोलतो झाडांशी	इंद्रधनुष्याचा बांध असा नभाला घालतो रंगीबेरंगी फुलांची नक्षी रानात गोंदतो
वेण्या गुंफितो वेलींच्या वेली लाजल्या लाजल्य पाना-फुलांचे पातळ थेंबाथेंबांनी सजल्य	असा रंगारी श्रावण रंग उधळीत येतो हिर्व्या सृष्टीच्या मळ्यात खोपा करून राहतो
झुले पोरींना झुलाया असे टांगतो झाडाला देतो झुलता झुलता लय पोरींच्या गाण्याला	

1 A1) उत्तरे लिहा.

2

कंसातील योग्य पर्याय निवडून काव्यपंक्ति पूर्ण करा.

- इंद्रधनुष्याचा बांध असा
- असा रंगारी श्रावण

A2) चौकटी पूर्ण करा.

2

1)

2) श्रावणाला दिलेली उपमा -

A3) समानार्थी शब्द लिहा.

2

- वेल -
- गाणे -
- सृष्टी -
- कलावंत -

A4) स्वमत

2

‘जागोजागी चित्रांचीच त्यानं मांडली पंगत’ या ओळीतील कवीची कल्पना तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

कृती.2 ब) कवितेच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

(5)

विद्येनेच मनुष्या आलें श्रेष्ठत्व ह्या जगामार्जी;
न दिसे एकहि वस्तूविद्येनेही असाध्य आहे जी. ॥१॥

देउनि किंवा भोगुनि उणें न होतांसदैव वाढतसे
ऐसें एकच विद्या-धन, अद्भुत गुण न हा दुज्यांत वसे. ॥२॥

नानाविध रत्नांची, कनकांचीं असति भूषणें फार;
परि विद्यासम एकहि शोभादायक नसे अलंकार. ॥३॥

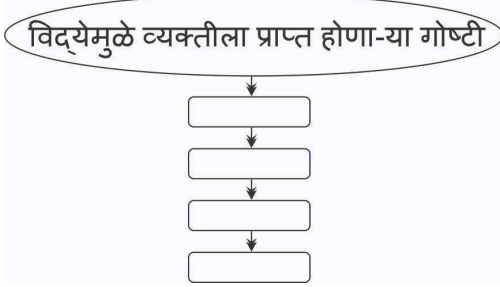
या साऱ्या भुवनीं हित-कर विद्येसारखा सखा नाही;
अनुकूल ती जयाला नित्य तयाला उणें नसे कांही. ॥४॥

गुरुपरि उपदेश करी, संकट-समयीं उपायही सुचवी,
चिंतित फळ देउनियां कल्पतरूपरि मनोरथां पुरवी. ॥५॥

यापरि सकल सुखें जी देई, दुःखें समस्त जी वारी,
त्या विद्यादेवीतें अनन्यभावे सदा भजा भारी. ॥६॥

1 A1) आकृतिबंध पूर्ण करा.

2

A2) i) खालील कवितेच्या ओळी पूर्ण करा.

1

न दिसे एकहि वस्तू विद्येनेंही

ii) कोण ते लिहा.

1

1) विद्या या अलंकारासारखी आहे -

2) उपदेश करणारे -

A3) i) कवितेतील यमक जुळणा-या शब्दांच्या जोड्या शोधून लिहा.

1

1) अलंकार -

2) नेहमी -

ii) समानार्थी शब्द लिहा.

1

1) अलंकार -

2) सखा -

A4) स्वमत

2

कवीने वर्णन केलेले विद्येचे महत्त्व तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

विभाग ३ - स्थूलवाचन

कृती.3 खालील कृती सोडवा.

(3)

तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

अ. 'आजही लोक लिओनार्दो यांच्या नोंदवहयांचा अभ्यास करतात' या विधानामागील कारण.

विभाग ४ - व्याकरण

कृती.4 अ) संधी सोडवा

(1)

i. भाग्योदय -

ii. सर्वाधिकार -

ब) लिंग बदल

(1)

1. हंस 2. म्हातारा

क) वचन बदल

(1)

1. अंगठा 2. आंबा

ड) अलंकार

(2)

खालील ओळीत कोणत्या अक्षरामुळे अनुप्रास झाला ते सांगा.

- हिरव्या तटि नावांचा कृष्ण मेळ खेळे.
- गडद निळे गडद निळे जलद भरूनि आले.

(इ) पुढील सामासिक शब्दांचा विग्रह व प्रकार लिहा. (कोणतेही 2)

(2)

1)	१.	कटिखांदी
	२.	पालापाचोळा
2)	१.	लेकीसुना
	२.	केरकचरा

(ई) पुढील ओळींचे गण पाडून वृत्त ओळखा. (कोणतेही 1)

(1)

1) पुढील ओळींचे गण पाडून वृत्त ओळखा.
दुकानावरी लाविल्या लांब पाट्या |
मना थांबुनि | वाच रे वाच बा त्या ||

2) पुढील ओळींचे गण पाडून वृत्त ओळखा.
सुरे आज वारा कशाने कशाने
तुटे दूर तारा कशाने कशाने

उ) खालील विरामचिन्हे वापरून वाक्य तयार करा.

(2)

1) (.)

2) (!)

विभाग 5 - उपयोजित लेखन

कृती.5 पत्रलेखन

(4)

खालील सुचना वाचून कोणत्याही एका विषयावर पत्र लिहा

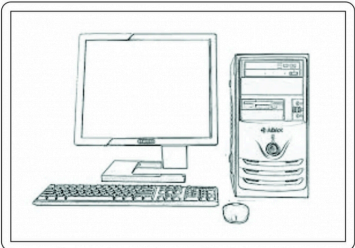
मीना/महेश माथूर, 115 नवी पेठ, कोल्हापूर येथून व्यवस्थापक 'सहकार साखर कारखाना' सहकारनगर, कोल्हापूर येथे पत्र लिहून कारखाना पाहण्याची अनुमती मागते/मागतो.

2) पुढील जाहिरातीचे वाचन व निरीक्षण करून कृती सोडवा.

(3)

संगणकाची जाहिरात तयार करा.

आयबीएम कंपनी

☞ माफक दरात संगणक

☞ उत्तम व दर्जेदार संगणक मिळतील

☞ जुने संगणक देऊन नवीन संगणकांची पूर्तता

अ. उत्तरे लिहा

- जाहिरात केलेल्या कंपनीचे नव -
- आयबीएम कंपनीने केलेल्या जाहिरातीचे विषय -

iii. संगणकाची दोन महत्वाची वैशिष्ट्ये -

iv. जाहिरातीतील आवडलेले वैशिष्ट्ये -

आ. जाहिरात अधिक आकर्षक करण्यासाठी उपाय सूचवा.

इ. शाळांमध्ये संगणकाच्या सुविधा देताना विद्यार्थ्यांना कोणते दोन अभ्यासक्रम जाहिरातीमधून देता येतील?

कृती.6 अ) मुद्यांवरून गोष्ट तयार करा.

(3)

एक पोपटविक्रेता बाजूच्या गावात पोपट पकडण्यासाठी गेला. तेथून काही पोपट पकडून त्याने आपल्या गावी विकण्यासाठी नेले. त्यापैकी सर्व पोपट विकले गेले; मात्र एक छोटा पोपट तसाच पिंज-यात दिवस कंठत होता. काही कामानिमित्त पोपटविक्रेता पुन्हा बाजूच्या गावी गेला...

किंवा

(ब) सूचनाफलक तयार करा

विज्ञान प्रदर्शन पाहण्यासाठी पालकांना आवाहन करणारा सूचनाफलक.

